

KONU EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ II

EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ II

Edebiyatın pek çok bilimle ilişkisi olduğu gibi dinle de ilişkisi vardır. Gerek içerik gerek söz varlığı olarak din, edebî eserleri etkilemiştir. Aynı zamanda dinî eserler de edebiyattan büyük ölçüde yararlanmışlardır.

Dinî hayat, edebî dönemleri belirleyen etkenlerden biridir. Edebiyatın dinî hayata, dinî hayatın da edebiyata ve dile etkisi vardır.

DİN-EDEBİYAT İLİŞKİSİ

(...)

Edebiyat açısından dinin tarifini yapmak güçtür. Ancak şu var ki; din, bireyi mukaddes duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştirir. Bunu da büyük oranda sözün büyüğü gücünden yararlanarak yapar. Her şeyden önce, her dinin bir kutsal metni vardır. Kutsal metin, bir yandan okuyana dinin temel ilkelerini öğretirken, öte yandan da onu metafizik gerçeklikle buluşturur. Böylece dindar kişi, kutsal kitabı okurken edebî bir bilince ve dil zevkine de ulaşır. Ulaşılan bu bilinç ve dil zevki sanatın merkezinde yer alan estetik duyguyu ifade eder. Din, metafizik problemlere getirdiği çözümler, hayata yüklediği anlam, varlık, bilgi ve ahlak anlayışıyla estetik duyguyu besleyen en önemli kaynaktır.

Din ve edebiyat ilişkisi, edebiyat bilimcilerinin ve eleştirmenlerinin üzerinde durduğu konulardan birisidir. Bilindiği gibi, edebiyat, insana ait bir duyguyu, düşünceyi, hayali, yorumları, tutumları, gözlemleri dilin imkânlarıyla en güzel şekilde anlatma sanatıdır. Diğer bir ifadeyle edebiyat, duygu, düşünce ve hayallerin heyecan, hayranlık ve estetik zevk uyandıracak şekilde ifade edilmesidir. Bu sanat, bir dönemin, bir toplumun hissiyatını, inançlarını, irfanını, bilgilerini, algılarını, kavrayışını ve estetik dünyasını yansıtan ayna konumundadır (Orhan Okay, "Edebiyat", İstanbul, 1984, ss. 395-397).

(...)

İslamlaşmayla birlikte edebiyat ve din ilişkisi daha zengin bir mahiyet kazanmıştır. Nitekim Türkler, İslamlaşma sürecinde tabii bir kültür değişimi yaşamış, yeni bir estetik anlayış içerisinde kendilerini bulmuşlardır. Bu estetik anlayış, dünya görüşünde, yaratılış telakkisinde hayat ve varlık tasavvurunda kendini göstermiştir. Bütün bunlar, içine girilen yeni dil havzası içerisinde yeni edebî eserlerin hayat

bulmasını sağlamıştır.

(...)

Bilal KEMİKLİ, Türk-İslam Edebiyatı

ANA DÜŞÜNCE: Edebiyatın şekillenmesinde dinin etkisi inkâr edilemez.

ANLATIM BİÇİMİ: Açıklayıcı anlatım.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI: Tanımlama, teknik gösterme.

BİLAL KEMİKLİ

Sivas'ta doğdu. Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. 1998'de doktor, 2002'de doçent oldu ve 2008'de profesörlüğe yükseldi. Ankara, Yüzüncü Yıl ve Süleyman Demirel üniversitelerinde görev yaptı. Hâlen Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalında görevli olan Prof. Dr. Kemikli'nin Türk İslam Edebiyatı, tasavvuf gibi alanlarda birçok çalışması oldu. *Sufi Aşk ve Ölüm, Türk İslam Edebiyatına Giriş, Ramazan Güzellikleri* eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ

Ünsüz Yumuşaması

"p, ç, t, k" ünsüzlerinden biriyle biten sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığıda

p → b'ye,

ç → c'ye,

t → d'ye,

k → g'ye ya da ğ'ye dönüşür.

Örnek:

Çorap - ım > Çorabım

Ağaç - a > Ağaca

UYARI:

- Alıntı sözcüklerin bazılarında yumuşama olmaz.

Sanatın, hukuka, cumhuriyete...

- Tek heceli sözcüklerin bir kısmında yumuşama olur, bir kısmında olmaz:

Suçtu, sütü, kökü, saçtı, atıma... (Yumuşama yok)

Dibi, göğü, yurdu, çoğu, ucunu... (Yumuşama var)

- Birden fazla heceli olduğu hâlde sonlarındaki ünsüzleri yumuşamayan kelimeler de vardır:

Anıt - ı > Anıtı

Bulut - a > Buluta

Kanıt - ı > Kanıtı

Ölçüt - ü > Ölçütü

Virgül (,)

- Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum. (Halide Edip Adivar)

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Dillenmiş ağızlarında tutuk dilli gönüller (Faruk Nafiz Çamlıbel)

- Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

- Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

- Cümle içinde ara sözcükleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözcüklerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

Şimdi, efendiler, müsaade buyursanız, size bir sorayım. (Atatürk)

SORULAR

1- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül yanlış kullanılmıştır?

- Medeniyet insana inceliği veriyor, karşılığında içtenliği alıyor.
- Eğitim insan hayatının her safhasına yayılmış, bir süredir.
- Bütün insanlar iyilik yapmaya, kötülükten kaçınmaya eğilimlidir.
- Tek başına kimse mutlu olamaz, mutluluk ancak başkalarıyla yaşanır.
- Filozoflar varlığı, yaşamı bir bütün olarak ele alır ve açıklamaya çalışır.

Cevap: B

2- (I) Teknolojik gelişmelere bağlı olarak her geçen gün piyasaya yeni teknolojilere göre üretilmiş elektrikli ve elektronik ev aletleri sunuluyor. (II) Bu nedenle elektrikli ev aletleri alırken aynı işi gören farklı marka ve çeşitteki ev aletleri incelenip ihtiyaca uygun olanlar seçilmelidir. (III) Elektrikli ev aletlerinin kullanım biçimi, büyüklüğü, sağladığı faydalar, sağlamlığı ve kullanım ömrü incelenmelidir. (IV) Cihazın servis hizmetleri, fiyatı, kurulumu için harcanacak para miktarı satıcıdan öğrenilmelidir. (V) Elektrikli ev aletleri güvenli ve dayanıklı olmalı, aynı zamanda ev ekonomisini olumsuz etkilememelidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- I. cümlede ünsüz yumuşamasına aykırı bir sözcüğe yer verilmiştir.
- II. cümlede ünsüz benzeşmesinin örneği vardır.
- III. cümlede ünsüz yumuşaması ve ünlü düşmesine örnek olabilecek sözcükler kullanılmıştır.
- IV. cümlede bir sözcük, türetilirken ünsüz yumuşamasına uğramıştır.
- V. cümlede herhangi bir ses olayı yoktur.

Cevap: E

3- Sen ki son ehl-i salibin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultanı Salâhaddin'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...

Bu parça aşağıdaki bilim dallarından hangileriyle doğrudan ilişkilidir?

- Tarih ve din
- Coğrafya ve halk bilimi
- Sosyoloji ve dil bilimi
- Psikoloji ve psikiyatri
- Felsefe ve hukuk

Cevap: A